

Tekniikan taitekohtia ja maailman mullistuksia

Käsillä on *Tekniikan Waiheiden* 41. vuosikerta, ja Tekniikan Historian Seuran edeltäjän Suomen Teknillinen Museoyhdistyksen kautta tulkittuna julkaisuhistoria ulottuu vielä hieman pidemmälle. Ihmiskunnan kurkottelu yhä edemmäs ja ylemmäs ajoittaisen katajaan kapsahdamisen ohella pitävät kuitenkin huolen, että tekniikan historian ja sen kulttuuristen, sosiaalisten, taloudellisten ja antroposeenin aikana myös ilmastollisten ulottuvuuksien tutkijalle riittää työsarkaa. Tekoälyn nopean kehityksen myötä edellä mainitut keskustelut asettuvat taas uuteen valoon, ja aiemmin enemmän tieteiskirjallisuuden kategoriaan kuulunut pohdiskelu ihmisen ja koneen kognition välisestä suhteesta onkin vakava — joidenkin mielestä jopa kuolemanvakava — tutkimuksen kohde.

Tämänkin *Tekniikan Waiheita* -numeron teemat kytkeytyvät merkittäviin, tekniikan kehityksen myötävaikuttamiin mullistuksiin. 1800-luvun teollistumiskehitykseen liittyy keskeisellä tavalla lapsityövoiman hyödyntäminen. Joissakin töissä lasten pienestä koosta ja näppäryydestä saattoi olla hyötyä, ja vielä yövartijavaltioiden olemattoman sosiaaliturvan puitteissa saattoi argumentoida, että oli myös lasten oman edun mukaista tehtaassa työskennellen saada jonkinlainen toimeentulo. Voitonpyynti johti kuitenkin esimerkiksi Britanniassa niin laajamittaiseen hyväksikäyttöön, että käytäntöjä kävi moraalisesti mahdottomaksi puolustaa. Samalla tekniikan ja tuottavuuden sekä yhteiskuntien sosiaalinen kehitys myötävaikuttivat lapsityön merkityksen vähenemiseen. Teollisuus kuitenkin työllisti lapsia ja nuoria pitkälle 1900-luvun puolelle. Artikkelissaan *Varjakan saba (1900–1929) lasten ja nuorten työympäristönä* Tiina Kuokkanen ja Noora Hemminki tutkivatkin sosiaali- ja dokumentaarisen arkeologian keinoin millainen työnteon maailma oli lapsille ja nuorille 1900-luvun alussa yhdellä Suomen suurimmista sahoista.

Katsauksessaan *Professori Lennart Simons ja Suomen ydinenergiateknologian alkuvaiheet* fyysikko Markus Ahlskog tulee käsitelleeksi useampaakin taas ajankohtaista tekniikan ja politiikan ilmiötä. Niin kutsuttu ”Simonsin juttu” johti Suomen kenties merkittävimmän ydinfysiikan ajautumiseen sivuraiteelle ydinfysiikan keskeisillä tutkimusaloilla ja ydinenergian hyödyntämiseen tähtäävässä komiteatyössä. Atomivoiman valjastaminen oli oman aikansa teknologiahypeä, ja itä oli silloinkin voimakkaasti läsnä. Poliittisten mielipiteiden ohella Simonsin yhteistyökumppaneilla saattoi olla asian kannalta merkitystä. Tapaus oli myös siinä mielessä poikkeuksellinen, että Helsingin yliopisto kävi oikeutta omaa professoriaan vastaan jälkikäteen vähäpätöisten mutta hieman omavaltaisten tutkimusvälineistön hankintapäätösten takia. Ahlskogin katsaus perustuu hänen aiemmin julkaisemaansa teokseen *Katsaus Suomen varhaiseen atomihistoriaan* (Suomen tiedeseura 2022).

Myös tämän numeron kirja-arvioissa operoidaan tekniikkaan kytköksissä olevien mullistusten maailmassa. Marko Nenonen arvioi Brandonin ja Brooken teoksen *The Railway Haters. Opposition to Railways from the 19th to 21st Centuries* (Pen & Sword Transport 2019). Tietokirja ei liiku vain rautahepoihin liitetyissä varhaisissa peloissa vaan käsittelee rautateiden vastustajien argumentteja ensimmäisistä kiskometreistä nykypäivään. Tunnin juna -haaveiden Suomessa siis varsin ajankohtainen teema. Veijo Kauppinen taas arvio Bengt Jangfeldtin tietokirjan *Immanuel Nobel ja hänen poikansa tsaarien Venäjällä* (Siltala 2023). Nobelit rakensivat merkittävän osan liiketoimintaimperiumistaan Venäjällä. Dynamiitti mullisti kaivostoiminnan, mutta lisäksi Nobeleden liiketoiminnassa öljynporaus ja diesel-mottoreiden valmistus

kulkivat käsikkäin. Kun vallankumouksen myötä Venäjällä koitti taas sekasorron aika, oli aika palata Ruotsiin.

Kuten tämän numeron määrällisesti suppeahko mutta kuitenkin aiheiltaan monipuolinen kattaus osoittaa, tekniikassa kiinnostaa paitsi tekniikka itse, myös sen vaikutukset kaikkien ihmiseloon ja elonkirjoon laajemmin. *Tekniikan Waiheita* pyritään jatkossakin tekemään niin, että se kiinnostaisi historiantutkijoiden ja historian harrastajien ohella myös tekniikan ja tieteen ammattilaisia. Samaan lehteen toivottavasti mahtuvat niin vertaisarvioidut tekstit kuin katsaukset, arviot ja esseetkin. Tavoitteena on myös hiljalleen palata taas neljän numeron vuosittaiseen julkaisutahtiin.

Olli Turunen
Päätoimittaja

To cite this article: Olli Turunen, ”Tekniikan taitekohtia ja maailman mullistuksia” *Tekniikan Waiheita* 41, no. 1 (2023): 4–5. <https://doi.org/10.33355/tw.131231>

To link to this article: <https://doi.org/10.33355/tw.131231>